

Uztaustīt jauno dzīves uztveri

EDGARA LĀČA FOTO

Šajā mācību gadā pirmo semestri kino studijas dalībnieki veltīs dokumentālajam kino, bet otrajā pievērsīsies spēles kino. Lai gūtu plašāku ieskatu, jauniešiem nodrošināta iespēja bez maksas apmeklēt vietējo kinoteātri. “Uz demokratizācijas pamata ir izveidojusies ļoti liela konkurence, ļoti liels materiālu daudzums – tirgus ir pārsātināts,” runājot par izmaiņām kino pasaulē, atzīst jaunais kinorežisors Rūdolfs Miķelsons.

✦ Agrita Blumberga, “Talsu Vēstis”

“Runājot par kino vēsturi, runa nereti ir par materiālu, kas ir uzņemts pirms 20, varbūt pat 100 gadiem, līdz ar to kulturālā plaisa ir jūtama. Ne vienmēr jaunieši ar to var identificēties,” atzīst jaunais kinorežisors RŪDOLFS MIĶELSONS, kurš Talsu novada Bērnu un jauniešu centrā sācis vadīt kino studiju. Aicinot jauniešus dziļāk ieskatīties pārsteidzošajā kino pasaulē, arī viņš pats turpina meklēt atbildes uz jautājumiem – kas ir kino un kas šajā vizuālajā medijā strādā.

– Kur meklējams kino studijas pirmsākums?

– Tā ir vairāk Talsu kinoteātra vadītājas doma. Viņa pēdējos gados aktīvi nodarbojas ar kino dzīves virzīšanu vietējā sabiedrībā. Izteicu savus priekšlikumus, un kopā nospriedām, kā tas varētu izskatīties. Šobrīd pulciņš ir tādā kā eksperimentālā stadijā.

– Darbojaties pēc pašu izstrādātas programmas?

– Jā, tēma ir manis izvēlēta. Pirmais semestris ir veltīts dokumentālajam kino, bet otrs – spēles kino. Parāli darbojamies arī praktiski – pirmajā semestrī veidosim dokumentālās īsmetrāžas filmiņas par citiem bērnu un jauniešu centra pulciņiem, bet otrajā – inscenētu spēles īsfilmu. Tagad darbojamies ar dokumentālās īsfilmas tēmas izpēti un diskutējam par to, kādā veidā to interpretēt.

– Varbūt vari ieskicēt nodarbības norisi, klasisku ceturtdienas vakaru?

– Parasti līdz šim esam sākuši ar teorētisko nodarbību, kur tiek apskatīta dokumentālā kino kustība, kāda persona, režisors vai termins, kas saistās ar dokumentālo kino. Vienā no iepriekšējām

nodarbībām runājām par dokumentālā kino režisoru Frederiku Vaizmenu, par viņa daiļradi, noskatījāmies fragmentu no viņa filmas un runājām par to, kādā dokumentālā estētikā viņš šos darbus veido. Kad teorētiskā daļa ir noslēgusies, nododamies praktiskajam darbam. Uztaisījām tādu kā demo, nelielu inscenējumu, lai saprastu, kāda tipa materiāls dokumentālā kino veidošanai ir nepieciešams. Lai gan ir arī interesanti aspekti, dalībniekiem teorija šķiet nedaudz smagnēja un nogurdinoša. No tā nevar izvairīties – runājot par kino vēsturi, runa nereti ir par materiālu, kas ir uzņemts pirms 20, varbūt pat 100 gadiem, līdz ar to kulturālā plaisa ir jūtama. Ne vienmēr jaunieši ar to var identificēties.

– Ko tas sniedz tev pašam?

– Man paliek tonusa sajūta sevī. Ja domā tikai vienā šaurā trajektorijā par to, kas ir jādara šajā brīdī, – jāiesniedz projekts, jāraksta scenārijs – ir ļoti viegli iegrimt darbos, pienākumos un var iezagties profesionālais idiotisms. Pulciņš piespiež pārlasīt teoriju un dod papildu stimulu.

– Kāda ir situācija ar tehnisko nodrošinājumu?

– Sākotnēji man bija doma sadarboties ar kino skolu, ko pats Rīgā esmu absolvējis, bet, tā kā esam tik maz, pilnīgi pietiek ar manu videokameru. Nākamajā semestrī iesim pēc pilnas programmas cauri visām sagatavošanās fāzēm un simulēsim profesionālo ceļu pie inscenējuma radīšanas. Tad mums būs arī aprīkojums, ar ko tiek uzņemts kino.

– Kas darbā ar jauniešiem ir izaicinošākais?

– Jaunieši, ar kuriem strādāju, ir nākamā paaudze. Ir svarīgi spēt uztaustīt viņu dzīves uztveri un komunikācijas veidu. Neviens cilvēks mūsdienās nav dumjāks vai ģeniālāks par cilvēkiem, kuri dzīvojuši pirms tam, viņi ir vienkārši

citādāki. To jāprot pieņemt un izmantot savā labā, sastrādājoties maksimāli efektīvi.

– Caur kādiem kanāliem pats turpini pilnveidoties?

– Tas ir darbs – smadzenes ir kā muskulis, kas nepārtraukti jātrenē. Cenšos katru dienu veltīt laiku, lai palasītu kino teoriju, varbūt pat ne tiešā veidā ar kino saistītu, bet kaut ko, kas mani bagātina. Ir, protams, periodi, kad nav laika un jāvelta sevi filmēšanai, bet tādi momenti ir periodiski, un tie pārsvarā ir ļoti intensīvi un salīdzinoši īsi.

Šajā jomā ir vajadzīga spēja būt pašorganizētam. Kino cilvēki, apkalpojošais personāls strādā naktsmaiņās un ļoti intensīvi. Lai to izturētu, ir vajadzīga iekšējā duka. Lai strādātu kino mākslinieciskajā sfērā, svarīgi no iespējami agra vecuma domāt par kino, skatīties ļoti daudz filmu un, kā Verners Hercogs saka, lasīt, lasīt, lasīt... Uzkrāt informācijas apjomu, ar ko pēc tam varētu operēt, lai radītu augstvērtīgus scenārijus. Nav noslēpums, ka daudzi režisori mūsdienās, arī Latvijā, neatkarīgajā kino ir arī scenārija autori. Tādā ziņā jābūt diezgan eruditam, jāattīsta sevī iekšējā izjūta – kas ir kino un kas šajā vizuālajā medijā strādā.

– Kā kino pasaule kopš brīža, kad sāki tajā darboties, ir mainījusies?

– Mūsdienās tiek radīts ļoti daudz kino. Tas, ko pirms 20 gadiem uzskatīja par kino, tagad ir Youtube limeņa video – tehniski ne īpaši augstas kvalitātes. Šobrīd tādu kvalitāti var dabūt katrā telefonā. Nerunāju, protams, par optiku, kas dod pievienoto vērtību. Katram jauniešim kabatā ir kino kamera, un filmas var veidot jebkurš. Režisors Deivids Linčs intervijā par digitālo ēru un demokratizāciju kino teica tā – katram cilvēkam un viņa mazajam brālim kabatā ir papīrs un zīmulis, bet cik ir to izcilo stāstu, kas uz papīra ir tikuši uzrakstīti? Tas ir apmēram tas pats. Jebkuram ir iespēja

radīt mākslu, bet cik ir tādu cilvēku, kas to ir spējīgi izdarīt? Pirms desmit gadiem mums vēl bija kino lentes – lai izplatītu kinoteātros augstvērtīgas kvalitātes kino un taisītu kopijas, nācās maksāt tūkstošiem eiro. Mūsdienās jebkurš var lejupielādēt programmu, ar ko uztaisīt DCP kopijas. Uz demokratizācijas pamata ir izveidojusies ļoti liela konkurence, ļoti liels materiālu daudzums – tirgus ir pārsātināts.

– Kādas tendences pēdējos gados ir izteiktākas Latvijā?

– Vēl pirms 15 gadiem “Lielais Kristaps” notika reizi divos gados, tagad jau katru gadu – filmas tiek ražotas lielā tempā, un mūsu speciālisti sāk kļūt konkurētspējīgi. Tai pašā laikā daudzas filmas paliek ļoti lokālā kontekstā un apzelē jau sen izrunātas tēmas tādā veidā, kas vairs nav interesants, teiksim, kara tēma, 90. gadi, kas tagad rullē... Skatoties lielāko daļu no šīm filmām, man nav baigās sajūsmas, kaut gan daudzas no tām ir augstvērtīgas filmas, atsevišķas – pat izcilas.

Vēl izmainījies tas, ka mums ir ļoti daudz ārvalstu filmu veidotāju, kas brauc Latvijā filmēt starptautiskus seriālus. No visas pasaules brauc lielās filmu studijas, sāk šeit veidot filmas, algo latviešu tehniķus, un arī latviešu režisori iesaistās kā tehniskie koordinatori, vēl vairāk paplašinot profesionālo skatījumu un izpratni par to, kā jāveido kino. Domāju, ka arī Baltijas valstīs drīzumā lielās kompānijas bāzēs savas filiāles, lai ražotu nacionālo saturu. Tad mums te būs industrija. Kā vārdā industrija strādās, tas ir cits jautājums. Lielais Holivudas kino izkonkurē vietējo. Mēs Latvijā vēl esam posmā, kur kļūstam profesionālāki un zinošāki, bet esam krustceļos – mums jābūt nacionāli noskaņotiem, lai varētu deķi pavilkt uz savu pusi un neļautu ārzemju filmām uzkundzēties. Tas neizbēgami notiek – globalizācija dara savu. ■

✎ Ligita Kupčus-Āpēna, "Kurzemes Vārds"

Iebraucot Liepājā, aktieri Jāni Paukštello vienmēr pārņemot īpašas izjūtas. "Man šī vieta uz pasaules patīk. Tā ir! Esmu priecīgs, ka varu būt šeit," viņš atzinās kultūrvietā "Pegaza pagalms" sanākušajiem klausītājiem ciklā "Ārpus kadra", lai šķetinātu atmiņu kamolīti par sadzīves komēdiju "Mans draugs – nenopietns cilvēks". Vakars bija piepildīts maziem stāstu fragmentiem, zīmīgiem kadriem no filmas, dzeju, mūziku, smieklus un arī nopietnām atziņām. Bija manāms, ka daudziem klātesošajiem J. Paukštello ir iemīļots mākslinieks, un tikšanās izvērtās abpusēji sirsniņa.

NAV SAPŅOJIS BŪT PAR AKTIERI

"Kā tu šodien jūties?" bija sarunas vadītājas Maijas Kalniņas pirmais jautājums J. Paukštello, pirms starpešu gaismā izcelt īpašo latviešu kino zelta filmu. "Esmu tagad tāda līdzsvarā. Es beidzot varu sakārtot savu personīgo iekšējo dzīvi, sakārtot sevi un mācīties pieņemt pasauli tādu, kāda tā ir, nekā es to varbūt iztēlojos. Šis ir labs periods manā dzīvē. Es esmu pensijā un tūlīt būšu atpakaļ teātri. Man ļauj darīt to, ko gribu – es runāšu Raini. Teātris man ļauj realizēt vēl vienu programmu, ko esmu iznēsājis savā sirdī," stāstīja aktieris, ieskicējot arī tuvākās nākotnes norises.

Kā vēlāk atklāsies sarunā, pēc filmas "Mans draugs – nenopietns cilvēks" J. Paukštello noticējis, ka var strādāt šajā profesijā. Līdz tam neesot bijis pārliecināts. "Es nekad neesmu sapņojis būt aktieris. Visa Jaunpiebalga brīnījās, mati celās stāvus, nespēja noticēt – Paukštello ģimenē, kur ir četri bērni, jaunākais ir aktieris! Manam tēvam prasīja: "Kas no jaunākā iznāks?" Tēvs teica: "Mans dēls būs kosmonauts!" Sacīto, protams, pavadīja smieklis, un ne vienu reizi vien arī turpinājumā šajā vakarā publikā sēdošie smaidīja. Gan par piedzīvotām situācijām pašā mākslinieka dzīvē, gan arī saistībā ar kinodarbu, kura dēļ "Pegaza pagalma" viesistabā kopā sanāks.

Raimonda Paula dziesma "Cielaviņa", Dailes teātri uzvestā izrādē "Jāzeps un viņa brāļi", kurā atveidota Jāzepa loma, un filma "Mans draugs – nenopietns cilvēks" esot tās trīs lietas, pēc kā atpazīst vai ar ko tiek saistīts J. Paukštello. Tā uzskata viņš pats. "Es gan nevienu nekad savā profesijā neesmu skaudis, nevienam nekad neesmu neko lūdzis vai prasījis. Nezinu, kā tā sanācis, ka filmējos pie Streiča, ka dziedu Paula dziesmas, ka esmu teātri..." Esot vēl viens "dikti labs darbs", ko viņš darot jau 28 gadus – Kristīgajā radio lasa Vaivildvudas draudzes mācītāja Brūsa Hesa svētrunas raidījumā "Dārgumi katrai dienai".

BEZ IETEKMES

"NO AUGŠAS" NEIZTIKA

"Mans draugs – nenopietns cilvēks" ir 1975. gada latviešu padomju spēlfilma,

EGONA ZĪVERTA FOTO

"Es neņemu cepuri jūsu priekšā – to, kas ir atnākuši uz šo vakaru, kurā piedalās Rīgas Dailes teātra aktieris. Es jūsu mīlu," saruna ar publiku Jānim Paukštello vedās viegli, liekot te plati smaidīt, te iegrimt pārdomās. Lai arī tikšanās avots bija filma, kas viņu darīja atpazīstamu, aktieris dalījās arī personīgos savas dzīves stāstos.

komiska melodrama, kas uzņemta Rīgas kinostudijā, režisors ir Jānis Streičs. Tā veidota pēc "Goskino" un PSRS Rakstnieku savienības scenāriju konkursa par strādnieku tēmu godalgotā Aleksandra Gorohova scenārija "Katra rūpes". Arvīds Lasmanis, ko atveido J. Paukštello, sava principiālā rakstura dēļ nestrādā ilgi vienā darbavietā. Sievu un divus bērnus vajag pabarot, tādēļ viņš iet piehaturēt par kaprāti. Sievasmātes virs Ciekurs iekārto Arvīdu darbā pie sevis – siltumtrases celtniecībā, bet arī šeit viņa raksturs neļauj sastrādāties ar kolēģiem, viņš atsakās ierakstīt uzstādīšanai sagatavotās sarisējušās caurules. Arvīda sievai Intai apnik dzīvot komunālajā dzīvoklī, bet, lai iegūtu atpūtu mājojā, vajag mācēt pielāgoties priekšniecībai.

M. Kalniņa atzinās, ka šī ir viņas mīļākā latviešu filma un bijis grūti atlasīt fragmentus sarunai, to paveikusi "Pegaza pagalma" saimniece Irita Kalēja. "Filma ir tik piesātināta, katrs fragments, mazais puzlītes gabaliņš precīzi trāpa simtņiekā," vērtēja M. Kalniņa un jautāja J. Paukštello, kā režisoram tas izdevās, kā šī maģija veidota. Tas uzvedināja aktieri pastāstīt dažas aizkadra situācijas, iezīmējot, cik sarežģīti tajā laikā bijis veidot filmas. "Es jums arī dziedāšu divas dziesmas no šīs filmas, un te man ir kāds stāsts. Mēs bijām iedziedājuši ar Ēvaldu Valteru "Dzīvīte, dzīvīte, šūpojos tevī", un to mums neatļāva dziedāt. Dziesmu izsvītroja no filmas, tāpēc ka tuvojās 22. partijas kongress, bet dziesmā ir vārdi: "daudz tu man solīji, maz tomēr devi". Un šādus vārdus kongresa priekšvakarā nedrīkstēja runāt. Tad Streičs izdomāja – "Meža būdiņu tev celšu". Un nav ne vainas – ne vienai, ne otrai."

Filmā ir epizode, kur pēc kapavietas izrakšanas un bērēm tiek sadalīta nauda, ko sametuši bēriniēki. J. Paukštello atveidotais Arvīds jautā: "Vai tas ir godīgi?" Īstenībā Arvīds bijis stāvā sajūsmā, jo beidzot sievai mājās aiznesis normālu naudu. "Bet mums tas bija jāpārņem, jo padomju

JĀNIS PAUKŠTELLO: "Providence mani noskūpstījusi"

varonis nevarēja grābt naudu! Viņam bija jāsaņem, pirms ņemt. Un šo frāzi vajadzēja obligāti ielikt," atminas aktieris.

KODOLĪGAS UN SATURĪGAS SARUNAS AR KRUSTTĒVU

Kā ir ar bučošanu uz skatuves un kino – jautājums, uz ko dažkārt intervijās nācies atbildēt J. Paukštello. "Es jums atziņos – ir tikai divas filmas, kurās es bučoju: šajā un ir vēl viena – "Aizauguša grāvi viegli krist". Ja gribat zināt, kas ir otra partnere, ar kuru es esmu bucojis filmā, tad noskatieties, jo es jums neteikšu, kas tā ir. Bet vairāk ne, Dievs mani no tā ir pasargājis. Tā ir tik intīma lieta, ko es kautrētos skatītājiem rādīt," atklāti sacīja J. Paukštello. Izrādē "Jāzeps un viņa brāļi" režisors Arnolds Liniņš bija iecerējis, ka uz skatuves aktierim būtu jāiziet kailam, bet viņš jau pirms tam režisoru nelokāmi informēja: "Nošaujiet mani, es to nedarišu!" Un bijuši dublanti, kas šīs ainas izrādē bija ar mieru spēlēt. "Mana pārliecība ir tāda, ka kaila var parādīties tikai sievietei, bet arī ne vienmēr. Ja par daudz – tas jau tuvojas pornogrāfijai. Kad sievietei parādās kaila istaja brīdī un īsti apgaismota, tad skaitāks nekas pasaulē nevar būt."

Vispār lūkoties uz sevi no malas esot dīvaini, atzinās aktieris. "Es zinu, ka ir aktieri, kuri grib skatīties uz sevi, bet mani, vērojot sevi ekrānā, pārņem dīvainas sajūtas un mazliet neērtums. Pašam jau liekas, ka esi citādāks un varbūt ne sliktāks, bet drusciņ labāks nekā uz ekrāna. Bet tur nav nekāda vaina. Šī filma ir tā, kas man liek saprast, ka tā ir vairāk vērtā nekā kāda cita, kuru es varbūt neatceros."

Kinodarbā J. Paukštello filmējas blakus tādiem pilāriem aktiermākslā kā Lilita Bērziņa un jau pieminētais Ē. Valters, kuram bijusi īpaša nozīme tolaik jaunā mākslinieka dzīvē. "Dailes teātri ir tradīcija izvēlēties krusttēvus, kas tev pieskata un piebiksta. Visi stāvēja rindā pie Harija Liepiņa un Eduarda Pāvula. Man bija skaidrs, ka mans krusttēvs būs Ēvalds Valters. Un es esmu gandarīts par to, ka tieši šis cilvēks ir mans

krusttēvs, jo viņš visu laiku mani sauca "manu zēn". Mēs runājam ļoti reti, un, kad cīmojos pie viņa mājās, mūsu sarunas nebija *bla bla bla*, bet bija ļoti nopietnas, ne pārāk garas, bet kodolīgas un ļoti saturīgas. Pievienojoties teātra saimei, krusttēvs man dāvināja balzama pudeli un maizīti, sakot: "Jāni, maize ir tas, lai tev visu laiku būtu darbs, bet balzama pudele ir zāles un tikai zāles." Vēl viņš teica: "Ja tu būsi vajadzīgs, tevī atradīs pat meža." Viņš man deva skaistas, īsas un kodolīgas atziņas. Piemēram: "Tev nevajag gribēt, bet lolot, tā kā māte lolo savu bērniņu. Sava profesija jālolo, un visas lomas ir jāizlolo." Atzīstos, ka es nekad neesmu gribējis nevienu lomu, visas ir nākušas pie manis, tāpat visas dziesmas... Es nezinu, kādēļ Pauls man deva "Rozi" dziedāt, jo līdz tam es nevienu solo dziesmu nebiju nodziedājis."

J. Paukštello šķērsojis jau 70 gadu sliekšni un sarunā vairākkārt atzinās, ka ir ne tikai providences noglāstīts, bet pat vairāk – noskūpstīts. Šo vārdu viņam iemācījis Imants Ziedonis, kurš kautrējies no vārda Dievs. "Bet tas ir tas pats," uzskata aktieris.

Sarunas noslēgumā, jautāts, vai ir kas tāds, ko vēlas pateikt, aktieris vēleja: "Esiet stipri, ja jums ir grūti, un galvenais ir saprast, kurā punktā tu atrodies. Un, ja tev ir labvēlīga providence, tev tas ir jāizmanto. Ja tev liekas, ka providence nav tavā pusē, man šķiet, ka tad neesi izvēlējis pareizu situāciju dzīvē. Es jums vēlu, lai jums būtu pareizas situācijas dzīvē, lai jums stāvētu klāt providence, jo tā ir liela lieta. Vēl es jums vēlu labas emocijas šajā grūtajā, izšķirošajā cilvēces brīdī, un paldies, ka esat atnākuši."

Noslēgumā aktieris vēlreiz pierādīja, cik brīnišķīgs dziedātājs ir, izpildot arī slavenu "Cielaviņu". Publikā zināja vārdus gan šim, gan arī citiem mākslinieka izpildītajiem skaņdarbiem. Pavadījumu spēlēja mūziķi Normunds Kalniņš, Roberts Dinters un Mārtiņš Zujs, kas bija parpējušies par muzikālo saturu visa vakara garumā, ievijot to sarunu starplaikos. ■

Inglišs uzmācas latviešu valodai, ŠĪ – TIELĒJAS

✍️ Ieva Vilmane, "Saldus Zeme"

Latviešiem latviešu valodā ir iekapsulēta identitāte, Latvijai – valstiskuma ideja. Ar unikālu kultūras mantojumu runātāji rīkojas katrs pēc sava prāta, jo tā tik tiešām drīkst.

Šajā mēnesī piedien nopietnāk apdomāt latviešu valodas situāciju, jo 15. oktobrī tika atzīmēta Valsts valodas diena. Jau pirms oktobra manu prātu bija sakacinājusi neskaidrība, kā modernajā Latvijā klājas latviešu valodai. Sevišķi interesēja, ko domā kultūras profesionāļi, jo mākslā esmu redzējusi visspilgtākos un arī visvājākos piemērus, kā mazai valodai turēties preti globalizācijai. Pēc atbildēm gāju pāri visai Kurzemei.

TULKOTĀJI TRĀPA IZCILĪ

Inita Vitola, Latviešu valodas aģentūras direktore: "Sabiedrībā pastāv atšķirīgi priekšstati par ikdienas latviešu valodas kvalitāti. Pirms pāris gadiem bija liels satraukums, ka plašsaziņas līdzekļos un citur ārkārtīgi bieži lieto svešvārdus, tāpēc pasūtījām pētījumu. Noskaidroja, ka svešvārdu kvantitāte publicistikas tekstos nav palielinājusies, salīdzinot ar situāciju pirms 20 gadiem. Toties mainījušās valodas, no kurām sveši vārdi aizgūti. Biežāk novērota nemotivēta jeb neiederīgu svešvārdu lietošana.

Jauniešiem svešvārdi vajadzīgi, lai sociāli grupētos, tādēļ jautājums par to lietošanu nav pat svarīgs. Nozīme ir jauniešu izpratnei, kāda valoda lietojama ārpus savas grupas. Mūsu aģentūras darbinieki skolās redz, ka jaunieši tīri labi apzinās, kāpēc saziņā izvēlas angļu valodu. Viņi lieliski atpazīst netiekamas situācijas citu cilvēku runā, piemēram, valsts darbiniekiem pamatoti aizrāda par pārmērīgu svešvārdu lietojumu.

Neesam speciāli pētījuši, kā ar latviešu valodu kultūrvīdē, taču vairākos ciklos ar rakstniekiem, dzejniekiem, tulkotājiem un valodniekiem ir izskanējis ļoti svarīgs secinājums: latviski var izteikties par jebko, ja vien runātājs valodu apguvis un nemītīgi pilnveido pats savu leksiku. Mūsu rakstnieki, dzejnieki, tulkotāji, valodnieki, arī kultūras darbinieki veiksmīgi paplašina latviešu valodas vārdu krājumu, jo prot atrast ļoti iederīgus vārdus. (Vai maz apzināties, ka mums ir aугtas klases tulkotāji no daudzām valodām?)

Latviešu valodas aģentūras konsultāciju apjoms norāda uz patiesām rūpēm par mūsu valodu. Vietnē *Valodaskonsultācijas.lv* un telefoniski skaidrojam terminoloģiju, pareizrakstību, pieturzīmju lietojumu – jautājumi ir ļoti dažādi. Mēs ļoti vēlētos, lai cilvēki domātu, ko un kā runā. Un Latvijā saziņā izvēlētos latviešu valodu, jo tad tā rīkotos arī citu tautību cilvēki."

IEVAS VILMANES FOTO

Drīzāk dekoratīvs, nevis saturisks vārds "PUIK" pusceļā starp Rīgu un Liepāju, šosejas malā pie Saldus. Vai vārdam ir nozīme? Kāda tam izcelsme? Vai pastāv kaut mazākā saikne ar zīmējumu?...

TEĀTRĪ TRŪKST VĀRDU

Vēsma Lēvalde, mākslas zinātņu doktore, teātra kritiķe, vietnes *Kroders.lv* redaktore: "Kā teātra pasaulē klājas latviešu valodai? Grūti. Vispirms būtu jārunā par to, ka pilnībā mainījusies verbālā teksta loma. Līdz 90. gadiem Latvijā bija logocentrisks teātris, vārds tajā bija galvenais. Šobrīd teātris cenšas uzrunāt pēc iespējas plašāku auditoriju, tādēļ vārds kļuvis mazsvarīgāks. Pat teorētiski par teātra tekstu vairs nesauc tikai to, ko runā uz skatuves, bet visu, kas uz tās notiek. Gaismai, skaņai, rekvizītiem, aktiera ķermenim mūsdienās ir tikpat liela nozīme, cik runātam vārdam.

Teātris kļuvis ļoti fizisks, beidzamajā laikā, es teiktu, arī fizioloģisks. Skatuves mākslas vēsturē redzam, ka kailums un valodas piezemesšanās raksturīga saspīlētās geopolitiskās situācijās, tātad Latvijas teātru reakcija ir gluži ierasta.

Nevaram noliegt, ka izrādēs pati valoda stipri vulgarizējusies un pietuvojusies ielas līmenim. Padomju okupācijas gados teātris bija latviskuma un latviskās kultūras saliņa, uz kuras latviešu valodas saglabāšana bija misija. Demokrātijas apstākļos mums šķiet, ka valodai nepastāv reāli draudi, lai gan zinām, ka mums ir pamats raizēties.

Nedomāju, ka mums jāuztraucas par to, ka teātrī mainās leksika. Jāsatraucas, ka uz skatuves runā gramatiski un sintaktiski nepareizi, jo aktiera sacītais cilvēkus ietekmē tikpat ļoti, cik skolotājs skolā un diktors televīzijā. Latviešu valodas lietojuma ziņā teātros paveras dažādas ainas. Liela nozīme ir iestudējuma budžetam, jo nereti kvalitatīviem tulkojumiem un autortiesībām nepietiek līdzekļu, tāpēc režisors izraudzīto dramaturģisko materiālu iztulko pats. Taču redzam arī iestudējumus ar izteiksmīgu valodu. Šajā ziņā ļoti gaidu Liepājas teātra jauno izrādi "Jasmīns", jo tās pamatā ir Ingas Ābeles luga "Tumšie brieži".

Esmu pārliecināta, ka teātris atspoguļo sabiedrības aktualitātes. Redzu, ka katrs esam objektīvas patiesības meklējumos un arī apmaldījušies daudz ideoloģiju pieblīvētā informācijas laukā (padomju laikā ideoloģija bija plakātiska, tāpēc uzreiz skaidri saskatāma). Redzu, ka teātri mēdz atgriezties pie tradicionālām izrāžu formām un formātiem, jo cilvēki tomēr spēj klasiku runāt un interpretēt mūsdienīgi.

Kā attīstīsies teātris, atkarīgs no publikas, jo izrāde notiek tikai tad, kad ir skatītāji. Viss pārējais – māksla mākslas pēc. Tikai skatītājs nosaka, kas teātrī izdzīvo, bet kas aiziet nebūtībā."

VAĻĪBAS LITERATŪRĀ

Kārlis Vērdiņš, dzejnieks un literatūrzinātnieks: "Izejiet cauri Centrāltirgum un paklausieties, kādus vārdus cilvēki saka un kādās valodās! Ja literatūra grib godīgi un interesanti runāt par savu laiku, ikdienas valodai tajā ir jāienāk. Arī es savos dzejoļos esmu izmantojis visvisādus labus un sliktus vārdus.

Literārā latviešu valoda nemaz tik strauji nemainās. Ja mēs sekotu līdzīgu pusaudžu žargonam vai sadzīves runai, mēs ieraudzītu daudz straujākas izmaiņas, jo vienus modes vārdus nomaina citi. Literatūrā saskaramies ar literāro valodu, kurai ir *piešprīces* no ikdienas runas vai citām valodām, taču es teiktu, ka tā ir relatīvi stabila un lielā mērā uztur mūsdienu latviešu valodas kanonu.

Augsti standarti ir vajadzīgi, pat ja daudzi tos neievēro. Angļu valoda ir liela, tai par izzušanu nav jāsatraucas, taču Amerikā nepieņemam nevienu akadēmisku tekstu "pidžininglīša"! Atļauts runāt vaļīgāk, ar akcentu, nepilnīgi, bet ne rakstīt.

Redzu, ka jaunieši bieži sazinās angļu valodā, tajā ir viņus interesējošs saturs internetā, televīzijā, straumēšanas platformās. Un var jau būt, ka nākotnē būsīm bilingvāla sabiedrība, kurā sazināsies gan dzimtajā, gan angļu valodā.

Man angļu valoda jau tagad ir izšķiroša, lai gan profesija saistīta ar latviešu valodu un literatūru. Starptautiskās konferencēs referātus lasu angliiski, kad gribu publicēties starptautiski citējamās izdevumos. Mūsdienu teorētiskā literatūra angļu valodā vajadzīga maniem pētījumiem." ■

Mūzika

- ◊ 1. novembrī **Ventspils koncertzālē "Latvija"** Ana Karla Maza (Kuba) mūzikas festivālā "Porta 23".
- ◊ 2. novembrī **Kuldīgas kultūras centrā** Latvijas Nacionālo bruņoto spēku Jūras spēku orķestra koncerts "Pāri jūrām".
- ◊ 2. novembrī **teātra namā "Jūras vārti" Ventspilī** "Prime Orchestra" roka simfošovs.
- ◊ 3. novembrī **Talsu tautas namā** izskanēs Gundara Āboliņa un Andreja Osokina literāri muzikāla kompozīcija "Sajūtu spēles".
- ◊ 4. novembrī **Mērsraga tautas namā** – vietējā kora "Pa vējam" piecu gadu jubilejas koncerts.
- ◊ 4. novembrī **Kuldīgas kultūras centrā un 22. novembrī teātra namā "Jūras vārti" Ventspilī** latviešu rokgrupas "Dzelzs vilks" koncerts "Jauni 30".
- ◊ 5. novembrī **koncertzālē "Lielais dzintars" Liepājā** koncertā "Baltu zīmes" dzirdēsīm latviešu etnogrāfiskās kokles spēlētāju Laimu Jansoni un lietuviešu multiinstrumentālistu Sauļu Petreiki. Svinot bagātīgo baltu tradicionālās kultūras mantojumu, mūziķi aicina klausītājus uz dabas un mītiskas klātesamības papildītu koncertprogrammu, kas ietvers kā latviešu, tā lietuviešu folkloras motīvus, šūpuļdziesmas un improvizācijas.
- ◊ 5. novembrī **Saldus Mūzikas skolā** Pasaules mūzikas festivāls "Porta 2023" piedāvā elpu aizraujošas kubiešu dziedātājas un čellistes Anas Karlas Mazas skaņu gleznas ar viņas dzimtās Havanas greznību, Argentīnas tango smeldzi un Brazīlijas sambas akcentiem. Kubiete rada muzikālu Visumu no džeza, klasiskās mūzikas un Latīņamerikai tipiskām melodijām.
- ◊ 10. novembrī **koncertzālē "Latvija"** Imanta Ramiņa 80 gadu jubilejas koncerts.
- ◊ 10. novembrī **Kolkas tautas namā** koncertēs vīru kopa "Vilki".
- ◊ 14. novembrī **Saldus Mūzikas skolas** audzēkņi savās mājās kopā ar draugiem no Liepājas pilsētas 2. mūzikas skolas sniegs koncertu valsts svētku noskaņās.
- ◊ 17. novembrī **teātra namā "Jūras vārti"** bangu un dūdu mūzikas grupas "Auļi" 20 gadu jubilejas koncerts "Deviņvīru spēks".

◊ 17. novembrī **koncertzālē "Lielais dzintars"** Latvijas 105. jubilejas svinības atzīmēsīm kopā ar Liepājas Simfonisko orķestri un pianistu Andreju Osokinu, diriģenta Jāņa Liepiņa vadībā lepmi izceļot latviešu mūzikas autorus. Skanēs patiesi spilgti, taču reti atskatīti simfoniskās mūzikas vecmeistaru Ādolfa Skultes un Jāņa Ivanova skaņdarbi. Savukārt pavisam īpašs notikums būs Liepājā augušā mūsdienu skaņraža Zigmara Liepiņa

jaundarbs, kas speciāli pasūtīnāts šim svētku koncertam.

- ◊ 18. novembrī **Jaunaucē tautas namā** dzejkoncerts "Latviju mīlot" ar aktrisi Sigitu Pļaviņu, ģitāristu Māri Kupču un Jaunaucē amatiermūzikas kolektīviem.
- ◊ 20. novembrī **Kuldīgas kultūras centrā** Latvijas svētku koncerts "Manas mājas ir Latvija": Jānis Moisejs, Normunds Ķietis, Mārtiņš Jātnieks, Ineta Rudzīte, Santa Kasparsone.

Teātris

- ◊ 8. novembrī **Kuldīgas kultūras centrā**, 9. novembrī **teātra namā "Jūras vārti" Ventspilī un 10. novembrī Talsu tautas namā** viesosies Valmieras drāmas teātris ar izrādi "Es neesmu klaviernieks". Režisors Varis Brasla.
- ◊ 11. novembrī **Liepājas teātrī** notiks Ingas Ābeles lugas "Jasmīns" pirmizrāde. To iestudējis Dmitrijs Petrenko.
- ◊ 12. novembrī **teātra namā "Jūras vārti" Ventspilī** Latvijas Nacionālā teātra izrāde "Suņa māja".
- ◊ 23. novembrī **Brocēnu kultūras centrā** Liepājas teātra traģikomēdija "Vilki" Toma Treiņa režijā. Lomās – Edgars Pujāts, Sandis Pēcis, Artūrs Irbe.
- ◊ 25. novembrī **Kalnu kultūras namā** koncertuzvedums "Ričijs Rū 2. Ceļojums uz Āfriku".
- ◊ 25. novembrī **teātra namā "Jūras vārti"** Latvijas Nacionālās operas un baleta teātra izrāde "Nabuko".
- ◊ 25. novembrī **Rojas kultūras centrā** – Olgas Dreģes 85. jubilejas koncertuzvedums.
- ◊ 26. novembrī **Brocēnu kultūras centrā** "Operetes teātra" mūzikls ģimenei "Karlsons". Galvenajā lomā Kārlis Rūtentāls, režisors Valdis Lūriņš.
- ◊ 30. novembrī **Kuldīgas kultūras centrā** Latvijas Leļļu teātra izrāde "Un atkal Pifs".

Māksla

- ◊ Līdz 11. novembrim **Saldus novada bibliotēkas** izstāžu ciklā "Jaņa Rozentāla Saldus mākslinieku grupai – 70" apskatāmi Antras Straupmanes darbi.
- ◊ Līdz 19. novembrim **Kuldīgas novada muzejā** fotokluba "Divas upes" izstāde "Kuldīgas šarms".
- ◊ Līdz 30. novembrim **Kuldīgas vecajā rātsnamā** Baibas Feoktistovas gleznas.
- ◊ Līdz 3. decembrim **Talsu novada muzeja** izstāžu zālē būs apskatāma pazīstamā Siguldas akvarelista un stikla mākslinieka Daiņa Gudovska darbu izstāde "Atkarīgu lietu neatkarība".
- ◊ Līdz 31. decembrim **Liepājas muzejā** aplūkojama gleznotāja un koktēlnieka Aivara Kleina mākslas darbu izstāde "Mans ceļš", kas ir atskats uz mākslinieka radošo periodu no 1983. līdz 2023. gadam.
- ◊ Līdz 28. janvārim **Kuldīgas Adatu fabrikā** 27 darbi no mākslas mecenāta Jāņa Zuzāna kolekcijas.

Citas lietas

- ◊ 1. novembrī **Dundagas bibliotēkā** būs tikšanās ar režisori Vairu Kamaru pasākumu ciklā "Manas ģimenes/dzimtas dzīvesstāsts".
- ◊ 4. novembrī **Kuldīgas mākslas namā un 5. novembrī Druvas kultūras namā** Žiga grāmatas "Jaunzēlande. Skarbais ceļojums" prezentācija.
- ◊ 9. novembrī **Kolkas tautas namā** – bezmaksas adīšanas nodarbība projektā "Ziemeļkurzemes zeķu raksti", kuru vadīs TLMS "Irbī" vadītāja Baiba Pilāne.
- ◊ 11. novembrī **Liepājā, J. Čakstes laukumā**, pieminot Latvijas valsts armijas uzvaru pār ienaidnieku, skanēs patriotisks koncerts. Pēc tam sekos Lāpu gājieni uz Ziemeļu kapiem, kur pie Brīvības cīnītāju pieminekļa notiks piemiņas pasākums. 18. novembrī J. Čakstes laukumā notiks svētku koncerts par godu LR neatkarības proklamēšanas 105. gadadienai ar latviešu mūziķu uzstāšanos.
- ◊ 14. novembrī **Zirņu pagasta bibliotēkā** tikšanās ar grāmatu "Greisirdīgās rotaļas", "Melo kleitu čuksti", "Komjaunietes pūra nauda" autori Ingunu Dimanti.
- ◊ 18. novembrī **Saldū, O. Kalpaka laukumā**, valsts svētki kopā ar dziedātājiem Aiju Vītoļiņu, Annmary, Mārtiņu Kanteru un Andri Ābelīti.
- ◊ 22. novembrī **Saldū, Avotu ielā 12**, uz Atmodas notikumiem un žurnālistes Itas Kozakevičas biogrāfiju balstītas filmas "Mana brīvība" seanss.